

חלק ראשון: מהי מדינה יהודית

3. פרק א': לאום ומדינת לאום עמ' 20 – 27

מדינה ריבונית – טריטוריה מוגדרת, אוכלוסיה מוגדרת, שלטון (אמצעי כפייה), הכרה כלפי פנים וחוץ בשלטון.
קבוצה אתנית – קבוצה בעלת יסודות משותפים שלא מבחירה (כגון: מוצא (עדה), שפה, תרבות, היסטוריה ולעיתים אף דת), שאינה שואפת להגדרה עצמאית (ריבונות).
לאום – קבוצה בעלת זהות משותפת השואפת להגדרה עצמאית (עצמאות)
לאומיות אתנית – קבוצה בעלת יסודות משותפים שלא מבחירה (כגון: מוצא (עדה), שפה, תרבות, היסטוריה ולעיתים אף דת), שכן שואפת להגדרה עצמאית (ריבונות).
לאומיות פוליטית – קבוצה בעלת יסודות משותפים שכן מבחירה (כגון: ערכים ואידיאולוגיה), ושכן שואפת להגדרה עצמאית (ריבונות).
מדינת לאום – קיימת זיקה בין השלטון לבין קבוצת לאום מסוימת במדינה. (דוגמא: פורטוגל, ישראל, ארה"ב) (*ראה זכויות קבוצה)
מדינה דו-לאומית – מעמד שווה לשני עמים במסגרת המדינה. (דוגמא: בלגיה)
מדינה רב-לאומית – מעמד שווה למספר עמים במסגרת המדינה. (דוגמא: שוויץ)

4. פרק ב: מדינת ישראל – גישות שונות עמ' 29 – 40

מדינה התורה – ראית מדינת ישראל כרע קיים/או שלילת קיומה של מדינת ישראל, הבדלות מכלל ישראל; מדינה יהודית צריכה להיות מנוהלת על פי חוקי ההלכה – תיאוקרטיה ולא דמוקרטיה הנשלטת על ידי אנשי דת. קיום המצוות ברמה הציבורית והאישית.
מדינה דתית לאומית – ראית מדינת ישראל כתחילת הגאולה; מדינת ישראל מדינה לאום אתנית דמוקרטית; חשיבות לשמירת התורה ברמה הציבורית. לקיחת חלק בחיי המדינה ולא היבדלות.
מדינת לאום יהודית תרבותית – מדינה לאום אתנית דמוקרטית; זיקה למורשת ולהיסטוריה היהודית אך לא רק מההיבט הדתי; יצירת תרבות יהודית חדשה היונקת מהעבר אך מתחברת גם לערכים אוניברסליים ולרעיונות מודרניים.
מדינה העם היהודי – מדינה לאום אתנית דמוקרטית; חשיבות רבה לקשר עם התפוצות; חוק השבות.
מדינת היהודים – מדינה דמוקרטית; חשיבות לענין הדמוגרפי למען שמירת רוב יהודי; חוק השבות
מדינת כלל אזרחיה – מדינת לאום פוליטית דמוקרטית; שלילת סמלים אתנית זיקה של המדינה לקבוצה אתנית מסוימת.

5. פרק ג': סוגיית הזהות של אזרחי ישראל עמ' 41 – 43

זהות – מכלול מרכיבים שבאמצעותם מגדיר האדם את עצמו הכוללים מרכיבים שיוכיים (שאינם נתנים לשינוי) ונרכשים (הנתנים לשינוי); בזהות השאלה איזה מרכיבים מדגיש האדם, איזה סדר חשיבות הוא קובע להם ומאיזה מרכיבי זהות הוא מתעלם.
היהודים: זהות אזרחית; זהות אזרחית לאומית; זהות אזרחית דתית לאומית; זהות דתית חרדית.
הערבים: זהות לאומית (ערבי/פלסטיני); זהות אזרחית; זהות דתית (נוצרי/מוסלמי).
דרוזים: זהות לאומית (דרוזי/ערבי/פלסטיני); זהות אזרחית; זהות דתית (דרוזי).

6. מפרק ה': מאפייניה של מדינת ישראל כמדינה יהודית

סמלי המדינה: ביטוי למדינה יהודית (עמ' 62 – 65)

- הדגל** – מבטא לאומיות אתנית; גישה – דתית-לאומית; מדינת לאום יהודית-תרבותית; מדינת העם היהודי.
ההמנון – מבטא לאומיות אתנית; גישה – דתית-לאומית; מדינת לאום יהודית-תרבותית; מדינת העם היהודי.
סמל המדינה – מבטא לאומיות אתנית; גישה – דתית-לאומית; מדינת לאום יהודית-תרבותית; מדינת העם היהודי.
החקיקה במדינת ישראל: ביטוי למדינה יהודית (עמ' 72 – 74)
חקיקה בהיבט לאומי
- חוק השבות – (גישות: מדינה העם היהודי; מדינת היהודים; מדינה דתית לאומית; מדינת לאום יהודית תרבותית)
 - חוק יסוד מקרקעי ישראל – (גישות: מדינה העם היהודי);
 - חוק מעמד ההסתדרות הציונית העולמית – הסוכנות היהודית לארץ ישראל – (גישות: מדינה העם היהודי);
 - חוק האזרחות – (גישות: מדינה העם היהודי; מדינת היהודים);
 - חוק לעשיית דין בנאצים ובעוזריהם – (גישות: מדינה העם היהודי; מדינת היהודים; מדינת לאום יהודית תרבותית)

חקיקה בהיבט תרבותי

- חוק יום הזכרון לשואה ולגבורה – (גישות: מדינה העם היהודי; מדינת לאום יהודית תרבותית)
- חוק יום הזכרון לחללי מערכות ישראל – (גישות: מדינת לאום יהודית תרבותית)
- חוק יסוד ירושלים ברית ישראל – (גישות: מדינת לאום יהודית תרבותית)
- חוק רשות השידור – (גישות: מדינה העם היהודי; מדינת לאום יהודית תרבותית)
- חוק יסודות המשפט – (גישות: מדינת לאום יהודית תרבותית)
- חוק חינוך ממלכתי – (גישות: מדינה העם היהודי; מדינת לאום יהודית תרבותית)
- חוק יום הזכרון ליצחק רבין – (גישות: מדינת לאום יהודית תרבותית)
- חוק שעות עבודה ומנוחה – (גישות: מדינת לאום יהודית תרבותית)

- א. חוק בתי הדין הרבניים נישואין וגרושין - (גישה: מדינה התורה; דתית-לאומית)
- ב. חוק איסור גידול חזיר - (גישה: מדינה דתית-לאומית)
- ג. חוק חג המצות (איסור חמץ) - (גישה: מדינה דתית-לאומית)
- ד. חוק בשר ומוצרי - (גישה: מדינה דתית-לאומית)
- ה. פקודת מאכל כשר לחיילים - (גישה: מדינה דתית-לאומית)

הסדר הסטטוס קוו: ביטוי למדינה יהודית (עמ' 74 – 76)

הסדר בין מפלגות הפועלים ובין המפלגות הדתיות והחרדיות ערב הקמת המדינה שעוסק במעמד הדת המדינה וצביונה היהודי. ההסדר עוסק בארבע נושאים:

נישואין – בלעדיות לבתי הדין הרבניים בענייני נישואין וגרושין של יהודים. (הוסדר מלא: חוק בתי הדין הרבניים) שבת – שמירת שבת במקומות ציבוריים. (הוסדר חלקי: חוק שעות העבודה והמנוחה) כשרות – שמירת כשרות במוסדות ציבור. (הוסדר חלקי מאוד: פקודת מאכל כשר לחיילים) חינוך – מעמד אוטונומי לחינוך הדתי. (הוסדר חלקי: חוק חינוך ממלכתי.) מחלוקות שעדיין מעורר: בענין השבת; תקצוב החינוך החרדי ופיקוח עליו; בעיות בנושא פסולי חיתון. מדוע עדין קיים: מונע הכרעה חד צדדית בענין מעמד הדת; המחלוקות הם מקומיות ומוגבלות ולכן כל צד יכול פעם להפסיד ופעם להרוויח, לעומת הכרעה ברורה בנוגע למעמד הדת המדינה.

ההשלכות של היות מדינת ישראל מדינת לאום יהודית על האזרחים הערבים בישראל (עמ' 76)

חקיקה – חוק השבות; חוק מנהל מקרקעי ישראל; חוק מעמד ההסתדרות הציונית והסוכנות היהודית. מוסדות – ההסתדרות הציונית והסוכנות היהודית; משרד הקליטה; תקציבים

חלק שני: מהי דמוקרטיה

7. מבוא עמ' 83

8. פרק א': הרעיון הדמוקרטי עמ' 84 – 88

9. פרק ב': המדינה הדמוקרטית: הגדרות וגישות עמ' 93 – 99

הגישה הליברלית – הדגשת החופש; מעורבות מצומצמת של הממשלה; שיון רק במובן האזרחי, אך לא הכלכלי-חברתי. (דוגמא: ארה"ב); מתן זכויות חברתיות במידה מצומצמת.

הגישה הסוציאל-דמוקרטית – הדגשת השיוון; מעורבות הממשלה בתחום הכלכלי-חברתי במטרה לצמצם פערים באוכלוסייה; שיון לא רק במובן האזרחי. (דוגמא: שוודיה); מתן זכויות חברתיות במידה רחבה.

10. פרק ג': עקרונות המשטר הדמוקרטי עמ' 100 – 178

עקרון שלטון העם (עמ' 100 – 109)

דמוקרטיה ישירה – העם מקבל בעצמו (באופן ישיר) את ההחלטות; העם משתתף בצורה ישירה בקבלת ההחלטות; הכלי שכיום מבטא זאת – **משאל עם**;

דמוקרטיה ייצוגית (**עקיפה**) – העם הוא מקור הסמכות במדינה (הריבון), אך הוא לא מקבל את ההחלטות באופן ישיר, אלא בוחר נציגים שיקבלו את ההחלטות בעבורו; הכלי שמבטא זאת – **בחירות דמוקרטיות**;

3 צורות ממשל שונות שמבטאות את עקרון שלטון העם: **משטר פרלמנטרי**, **משטר נשיאותי**, **משטר מעורב**

משטר פרלמנטרי – העם בוחר פרלמנט (רשות מחוקקת); מתוך הפרלמנט מורכבת ממשלה (רשות מבצעת) – הפרדת רשויות פחות ברורה; הרשות המבצעת מקבלת את האמון באופן עקיף מהעם ותלויה באמון ישיר של הרשות המחוקקת.

משטר נשיאותי – העם בוחר בית נבחרים (רשות מחוקקת) וגם את הנשיא (רשות המבצעת) – הפרדת רשויות ברורה יותר. הנשיא מקבל את האמון ישירות מהעם ולא דרוש שלו את אמון הרשות המחוקקת.

משטר מעורב – יש בו מרכיבים של שני צורות הממשל.

שלטון העם לא רק בא לידי ביטוי בבחירות – זהו רובד אחד בלבד של מעורבות העם – רובדי השתתפות פוליטית: **הרובד הא-פוליטי** – לא לוקחים חלק במערכת הפוליטית.

הרובד של משתתפים במערכת בחירות – מצביעים כל פעם שיש לבחירות; לא פעילים בתקופה שבין הבחירות.

הרובד של פעילים במערכת בחירות – מלבד הצבעה, מעורבות בעיקר סביב הבחירות.

הרובד של פעילים בחיים הפוליטיים – קבוצות אינטרס, ארגוני החברה האזרחית שפועלים להשפיע על המערכת הפוליטית לאורך כל השנה.

הרובד של בעלי תפקידים המשפיעים על מקבלי ההחלטות – שכבה צרה של אנשים בעלי עוצמה וקרבה למקבלי ההחלטות, אך הם אינם ציבור נבחר (אנשי תקשורת, פקידים בכירים, אנשי צבא בכירים וכו').

הרובד של נבחרים הציבור – מקבלי ההחלטות.

עקרון הפלורליזם (עמ' 110 – 115, 117 – 119)

הגדרה: הכרה בזכות לבטא דעות שונות / השקפות שונות / צרכים שונים בחברה; הכרה בזכות של קבוצות שונות להתארגן במבגרות כדי לממש את זכויותיהן/כדי לפעול להשגת האינטרסים שלהן; ראית המגוון כדבר טבעי וחיובי, שיש לאפשר אותו.

תנאים לקיום פלורליזם במובן המהותי – **ערך ההסכמיות וערך הסובלנות**

סובלנות – נכונות לסבול את השונה;

הסכמיות – הסכמה על מסגרת ותנאים בסיסים. מעבר למסגרת הזו ניתן להתווכח ולא להסכים על כל נושא.

שלוש דרגות של הסכמיות: הסכמה על מסגרת המדינה (גבולותיה); הסכמה על מסגרת השלטון (דמוקרטי); הסכמה לציינת לשלטון הנבחר.

הפלורליזם בא לידי ביטוי במספר תחומים:

תחום כלכלי – ריבוי ארגונים המשפיעים על המערכת הכלכלית: ארגוני עובדים, ארגוני מעסיקים.

תחום חברתי – ריבוי ארגונים חברתיים הפועלים להשגת מטרותיהם בתחומים רבים ומגוונים.

תחום תרבותי-חינוכי – ריבוי ארגונים הפועלים במישור התרבותי-חינוכי; מסגרות לימוד שונות; תוכניות לימוד שונות.

תחום חוקתי-מוסדי – מבנה הפרדת רשויות. השלטון לא מורכב ממקשה אחת.

תחום פוליטי – ריבוי מפלגות.

עקרון הכרעת הרוב (עמ' 121 – 122, 129 – 130)

הגדרה: במושג עם אין הכוונה לכל העם, לא ניתן להגיע להכרע פה אחד, יש צורך לקבוע מנגנון צודק שיבטא בצורה הקרובה ביותר את רצון העם. מכיוון שהדמוקרטיה מאמינה שהאנשים שווים, הדרך הטובה יותר והקרובה ביותר לשקף את רצון העם היא עמדת הרוב.

נימוקים המצדיקים קיומו של עקרון הכרעת הרוב:

- הרוב משקף הכי קרוב את עמדת העם.

- סיכוי קטן יותר לטעות.

- יציבות השלטון: לרוב אין למי לבוא בטענות; עדיף על פי עריצות המיעוט.

מגבלות על הכרעת הרוב:

- אסור למנוע מהמיעוט להפוך לרוב.

- הרוב לא מתערב בעינינים הנוגעים אך ורק למיעוט (כמו פולחן דתי של קבוצת מיעוט).

- הכרעת הרוב אסור שתפגע בעקרונות דמוקרטיה אחרים כמו: שמירה על זכויות האדם והאזרח.

סוגי רוב:

רוב פשוט/רגיל – כמות התומכים גדולה בקול מכמות המתנגדים (אין חשיבות למספר הנמנעים).

רוב מוחלט – כמות התומכים גבוהה מ-50% מכלל קולות המצביעים (כמות התומכים צריכה להיות גדולה יותר ממספר המתנגדים והנמנעים).

רוב מיוחד – כל רוב שהוחלט עליו מראש (בד"כ מקובל להשתמש ברוב של 2/3)

רוב מיוחס – סוג מסיימם של רוב מיוחד: מספר התומכים גבוהה מ-75% מכלל קולות המצביעים (כמות התומכים צריכה להיות גדולה ב-3/4 ממספר המתנגדים והנמנעים).

זכויות האדם והאזרח (עמ' 131 – 156, 161 – 163, 170 – 172)

הגדרה: זכויות האדם והאזרח הן זכויות טבעיות שיש לאדם מעצם היותו אדם, מרגע שנולד; המדינה לא מעניקה זכויות אלה, אלא היא הוקמה כדי להבטיח את השמירה עליהן. שמירה מפני פגיעה של אזרח בזכויות אזרח אחר ושמירה מפני פגיעה שלה בזכויות האזרחים.

לצד זכויות האדם והאזרח קיימות גם **חובות האדם והאזרח**. חובות האדם כאזרח – ציות לחוקים; תשלום מיסים; להיות אזרח פעיל פוליטי/השתתפות בבחירות. חובות האדם כאדם – שמירה על זכויות האדם והאזרח של האחרים.

אין קשר ישיר בין זכויות לחובות – אדם שלא מילא את חובותיו לא ניתן לשלול ממנו את כל הזכויות. **שלילת זכויות** חייבת להיות רק למטרה ראויה ובמידה הדרושה.

התנגשויות בין זכויות:

בין זכות לזכות: בין זכות אחת של אדם לזכות אחרת של אותו אדם (דוגמא: חופש התנועה מול הזכות לחיים ובטחון); בין זכות של אדם אחד לזכות של אדם אחר (דוגמא: חופש הביטוי והמידע מול הזכות לשם טוב).

בין זכות לאינטרנס ציבורי: דוגמא: חופש המידע מול ביטחון המדינה; חופש ההפגנה מול שמירה על הסדר הציבורי.

בין זכות לערך: דוגמא: חופש הביטוי מול ערך זכרון השואה;

סוגי הזכויות הבסיסיות:

הזכות חיים והבטחון/שלמות הגוף – הזכות להגנה מפני פגיעה, הגנה על החיים, הגנה מפני איום על גופו של אדם, הזכות של אדם לעשות בגופו כרצונו.

הזכות לחירות – בדמוקרטיה הכל מותר כל עוד לא נאסר על פי חוק. פירוט החרויות השונות:

חופש המחשבה והדעה – הזכות להחזיק ולגבש דעה עצמאית בתחומים שונים; חופש זה הוא הזכות היחידה המוחלטת.

חופש זה לא בא לידי ביטוי בפעולה חיצונית.

חופש המצפון – מקרה פרטי של חופש המחשבה והדעה; חירותו של אדם להחזיק בדעות מסוימות בתחום המוסרי; בחופש המצפון כלולה גם זכות הפעולה החיצונית/לפעול על פי צו המצפון.

חופש הביטוי – מימוש חופש המחשבה והדעה באופן חיצוני; צורות הביטוי מגוונות מאוד: אומנות, כתיבה, הפגנה וכו'. חופש הביטוי חיוני לשם עימות עמדות שונות ויכולת לגבש עמדה עצמאית.

חופש המידע (זכות הציבור לדעת) – החופש של אדם להשיג מידע על כל דבר שמענין אותו ורלוונטי לו. בעיקר מדובר על מידע שקשור לרשויות השלטון ודרוש לאזרחים לשם קבלת החלטות/בחירה. כדי לאפשר חופש מידע יש צורך

בפלורליזם, במגוון מקורות מידע/אמצעי תקשורת.

חופש העיתונות – מקרה פרטי של חופש הביטוי והמידע. התקשורת מקבלת כלים נוספים שיאפשרו לה לבטא דעות שונות ולהעביר מידע. התקשורת משמש כאמצעי **ביקורת בלתי פורמלי**, שעוזר לאזרחים לפקח, לבקר ולבלום את השלטון.

חופש ההתאגדות – החופש להתארגן בקבוצה למען קידום מטרה משותפת. מתקשר לעקרון הכרעת הרוב, מכיוון שבדמוקרטיה ההחלטות מתקבלות על ידי הכרעת הרוב, יש צורך לגייס תומכים רבים לשם קידום רעיון מסוים. חופש ההתאגדות מסייע בכך..

חופש הדת וחופש מדת – הזכות להחזיק בתפיסה דתית מסוימת ולקיים את פולחנה (שלא תהיה כפיה של דת אחת על השניה או כפיה חילונית), או הזכות לא להחזיק באף תפיסה דתית ולא לקיים אף פולחן דתי (שלא תהיה כפיה דתית)

חופש התנועה – הזכות לנוע ממקום למקום, הזכות להיכנס ולצאת מהארץ, לעבור לגור בכל מקום.

חופש העיסוק (הזכות לעבוד/לפרנסה) – הזכות לבחור בכל עיסוק שאדם רוצה.

חופש ממאסר שרירותי – מקרה פרטי של חופש התנועה ומתקשר לזכות להליך הוגן. כדי להחזיק אדם במאסר יש להביאו פני שופט. אדם יכול להיות במעצר (לפני משפט) 24 שעות, אחר כך ניתן להעריך את המעצר רק על-ידי החלטת שופט. אדם לא ישב במאסר, אלא לאחר שנשפט והורשע בדין.

חופש האספה – הזכות להיפגש במקום מסוים קבוצת אנשים למען ענין משותף.

חופש ההפגנה – מקרה פרטי של חופש הביטוי. החופש להפגין/כנגד/בעד רעיון מסוים ולנסות להשפיע על אנשים לתמוך בעמדתך.

חופש השביתה – הזכות במסגרת מאבק מקצועי לא לעבוד; אדם ששובת במסגרת סכסוך עבודה אין לפטר.

חופש הנישואין – הזכות לבחור אין/בן/בת הזוג ולהקים משפחה יחד.

חופש הבחירה – הזכות לבחור ולהיבחר.

הזכות לקניין (רכוש) – הזכות להחזיק בקניין ולעשות בו כרצונו. כל מה שיש לאדם והוא בעל ערך כלכלי הוא קניין. ישנו קניין חומרי – רכוש פיסי; קניין רוחני – יצירתו של אדם.

הזכות להליך הוגן – הזכות מורכבת משורה של הליכים שיש להקפיד כדי להבטיח כי אדם זכה להליך משפטי הוגן:

חיפוש – אין לבצע חיפוש בגופו, כליו וביתו של אדם ללא צו של שופט.

מעצר – אין לעצור אדם מעבר ל-24 שעות מבלי להביאו בפני שופט שיקבע האם להעריך את מעצרו.

ענישה ללא משפט – כל עוד אדם שלא הורשע בדין הוא חף מפשע ואין להענישו.

הזכות לדעת במה אדם מואשם – על הנאשם לדעת במה הוא מאושם כדי שיוכל להגן על עצמו; כדי שלא יפיל את עצמו.

ייצוג משפטי – נאשם זכאי לייצוג על ידי עורך-דין, במידה ולאדם אין את האמצעים לממן עורך דין, בית המשפט ימנה לו עורך דין מהסניגוריה הציבורית.

משפט פומבי – משפט פומבי מבטיח ביקורת ציבורית/שקיפות, מונע עיוות המשפט, הצדק לא רק נעשה אלא גם נראה.

אי תלות השופטים – אדם זכאי שהשופטים הדנים בענינו לא יהיו בעלי עמדה מראש על הענין או האדם הנשפט.

זכות ערעור – ערכאות המשפט מדורגות, לכל אדם יש זכות לערער על החלטה בנוגע עליו לדרגות משפטיות גבוהות יותר.

הזכות לכבוד – הזכות לכבוד מבטאת את ההכרה באנושיותם של בני האדם. הזכות לכבוד הינה גם הזכות ההבסיסית ביותר שממנה נובעות שאר הזכויות וגם הינה זכות ייחודית העומדת בפני עצמה כמו זכויות אחרות.

הזכות לכבוד כמקור שאר הזכויות – מכיון שהכבוד שאנו רוכשים לאדם הוא שונה מלכל דבר אחר, אנו מאמינים שלאדם יש זכויות מעצם היותו אדם. הזכויות שיש לבעלי חיים, לסביבה וכו' הן שונות ומצמצמות יותר מאשר הזכויות של האדם, בגלל הכבוד השונה שאנו רוכשים לו.

הזכות לכבוד הזכות ייחודית העומדת בפני עצמה:

הזכות לפרטיות – הזכות של פרט שתחומים מסוימים לא יהיו בנחלת הכלל.

הזכות לשם טוב – הזכות של פרט ששמו לא יוכפש ברבים ולא ייפגע ללא סיבה. כשמדובר על פגיעה בשם טוב, אמיתות הפרסום חשובה ומידת הרלוונטיות של הפרסום לקהל השומעים.

הזכות לשוויון – יחס שווה לאנשים שווים; יש לתת יחס שווה לכל בני-האדם ללא הבדל דת, גזע, מין, לאום, שפה, אורח חיים והשקפת עולם.

הבחנה – יחס שונה לאנשים שונים על פי קריטריון רלוונטי. (דוגמא: מתן תוספת זמן בבחינה לתלמיד לקוי למידה)

אפליה אסורה – יחס שונה לאנשים שווים (דוגמא: שני אנשים שביצעו אותה עבירה וקיבלו עונש שונה), או יחס שווה לאנשים שונים, או יחס שונה לאנשים שונים על פי קריטריון לא רלוונטי. (דוגמא: אי קבלה לעבודה אדם רק בגלל צבע עורו, מינו וכו')

העדפה מתקנת – יחס שונה לאנשים שהיו צריכים להיות שווים, אך בגלל אפליה אסורה בעבר הם כרגע לא שווים. העדפה המתקנת בדרך כלל ניתנת לקבוצות חלשות בחברה ומטרתה להביא אותם לרמת שוויון עם כלל החברה. המטרה היא להפסיק את העדפה המקנת בשלב שההבדלים בין הקבוצות השונות יקטנו. (דוגמא: שיריון מקום לנשים/בני מיעוטים ברשימה בבחירות/בכניסה לאוניברסיטה/בקבלה לעבודה).

התנגשות ואיזונים בין זכויות

במידה ויש התנגשות בין זכות אחת/לאינטרס ציבורי/לערך יש צורך לאזן בין הזכויות. בקו המנחה באיזון בין זכויות: **שקול ואיזון** בין הזכויות המתנגשות: א. בדיקת **ודאות קרובה** – באיזה מידה מימוש זכות אחת בהכרח פוגעת בזכות האחרת; ב. מה מידת הפגיעה בכל אחת מהזכויות/איזה זכות נפגעת יותר?; ג. האם ניתן **למצער את הנזק** של הפגיעה בזכויות.

מתי ובאיזה דרך מותר לשלטון לפגוע/לצמצם זכויות:

מבחן **המידתיות** – באיזה מידה אין ברירה וכדי להבטיח זכות אחרת/אינטרס ציבורי/ערך יש צורך לפגוע בזכות? במידה ואין ברירה ואכן חיוני לפגוע בזכות, בודקים עד כמה צריך לפגוע בזכות – אין לפגוע/לשלול זכויות ללא **סיבה ראויה** ומעבר למידה **דרושה**.

דוגמא: הזכות לחופש הבחירה מוגבלת מגיל מסוים, הסיבה לפגיעה החופש הבחירה היא ראויה (לא בכל גיל אדם מספיק שקול לקבל החלטות בכל תחומי החיים; הפגיעה היא במידה ראויה – ההגבלה בחופש הבחירה מוגבלת עד לגיל מסוים ולא מעבר לכך. הגיל הוא גיל סביר ולא גבוה בצורה מוגזמת.

זכויות חברתיות

הגדרה: זכויות המעוגנות על ידי המדינה ואינן חלק מהזכויות הטבעיות. לכל מדינה יש זכות להפעיל שיקול דעת בהקצאת השרותים הניתנים במסגרת הזכויות החברתיות. מידת היקף הזכויות החברתיות מושפעת מהגישה למדינה הדמוקרטית: מדינה ליברלית (זכויות חברתיות מוצמצמות) לעומת מדינה סוציאל-דמוקרטית/מדינת רווחה (זכויות חברתיות רחבות).

הזכויות החברתיות כוללות:

הזכות לרמת חיים – אבטחת רמת חיים מעבר למינימום מסוים. ממומשת באמצעות קצבאות, פיקוח על מחירים, הנחות ועוד.
הזכות לדיוור – סיוע להבטיח שכל אדם יחיה תחת קורת גג. אמצעי מימוש: משכנתאות, בניית דיור ציבורי, מענקים.
הזכות לטיפול רפואי – אין הכוונה לזכות הבסיסית לחיים ובטחון/שלמות הגוף. מדובר על מתן שירותים רפואיים ברמות שונות. אבטחת סל שירותים רפואיים ותרופות בדרגות שונות.

הזכות לתנאי תעסוקה – מעבר לזכות הבסיסית של חופש העיסוק, מדובר בזכות באיזה תנאים מותר להעסיק עובד: שעות עבודה, חופשות, שכר מינימום, פנסיה, חופשת מחלה, תנאי עבודה פיזית נאותים.

הזכות לחינוך – מעבר לרמה בסיסית, הזכות לחינוך נועדה להבטיח שוויון הזדמנויות. החינוך צריך להיות שיווני ובחינם. החינוך וההשכלה הוא מפתח להתקדמות והשתלבות בחברה.

זכויות מיעוטים: זכויות קבוצה (עמ' 173 – 178)

הגדרה: מוענקות כדי שהקבוצות / מיעוטים יוכלו לשמר את זהותם הייחודית וכוללות: אוטונומיה תרבותית-חינוכית; שימוש בשפתם; נציגות במוסדות השלטון; חופש דת ופולחן.

גישות לזכויות מיעוטים

הגישה הליברלית הקיצונית – שוללת מתן זכויות קבוצה ונאבק בקיומן של קבוצות שונות במדינה.

הגישה הליברלית המתונה – אדישה לזכויות הקבוצה, מאפשר את קיומן של קבוצות שונות במדינה, אך לא דואגת להבטחת זכויות מיוחדות לקבוצות השונות.

גישה המכירה בזכויות קבוצה – המדינה תומכת בקיומן של קבוצות המיעוט המדינה ומעניקה להן זכויות קבוצה.

אמצעים נוספים לשמירה על הייחודיות של קבוצות במדינה

מתן אוטונומיה לקבוצות המיעוט בצורות שונות:

פדרליזם – חלוקת המדינה למחוזות, לכל מחוז מערכת שלטונית משלו בעלות אוטונומיה רחבה ברוב תחומי החיים.

אוטונומיה טריטוריאלית – בניגוד לפדרליזם רוב המדינה כפופה לשלטון מרכזי אחד, ורק איזור מסוימת מקבל אוטונומיה לניהול עצמי. אוטונומיה טריטוריאלית מחייבת שהמיעוט יהיה מרוכז באיזור גיאוגרפיה אחד.

אוטונומיה קהילתית/קומונלית/פרסונלית/אישית/תרבותית – כאשר המיעוט אינו מרוכז במקום גיאוגרפי אחד. מתן זכויות לקבוצות המיעוט בלי תלות במקום מושבם. כמו אוטונומיה בחינוך, בשירותי דת ותרבות.

11. פרק ד': עקרון הגבלת השלטון עמ' 180 – 208

עקרון הגבלת השלטון (עמ' 182 – 183)

הגדרה: צמצום כוחו של השלטון כדי למנוע עריצות / שרירותיות באמצעות מנגנוני ביקורת שונים. המטרה להבטיח השלטון יפעל למען האזרחים (בגלל זה נוצר השלטון) ולא ינצל את כוחו לפגוע בהם.

מוקדי עוצמה של השלטון – לשלטון עוצמה רבה בגלל שליטתו על משאבים רבים: א. משאבים כלכליים; ב. משאבים אנושיים; ג. מקורות מידע; ד. מנגנוני אכיפה;

הפרדת רשויות (עמ' 182 – 183)

הגדרה: כדי למנוע ריכוזיות של כוח במידי גורם שלטוני אחד, השלטון מחולק לרשויות שונות והעוצמה מחולקת ביניהם. השלטון מחולק לשלוש רשויות: הרשות המחוקקת, הרשות המבצעת והרשות השופטת, לצידן מתקיימת למעשה גם רשות רביעית – הרשות המבקרית.

מדוע אסור שהפרדת הרשויות לא תהיה מלאה:

- יכולת תיאום לשם השגת יעילות. חוסר תיאום יוצר בזבוז וחוסר יעילות.

- מניעת תחרות ויצירת "ממלכות עצמאיות" – כל רשות דאג רק לכוחה ועוצמתה לעומת הרשויות האחרות במקום לדאוג לטובת האזרח.

- יכולת בלימה – מכיון שביצוע פעולה מסוימת דורשת מעורבות של כמה רשויות, לאף רשות אין כוח בלעדי לבצע פעולה מסוימת.

- יכולת ביקורת תוך כדי תהליך ולא רק בסופה.

דרכים ליישום הפרדת רשויות:

משטר פרלמנטרי, משטר נשיאותי, משטר מעורב

בחירות דמוקרטיות עמ' 186-197)

בחירות דמוקרטיות מהוות אמצעי להגבלת השלטון, מגוון שהשלטון ידוע שזמנו קצוב, עליו לפעול לטובת האזרחים ואחרת ביום הבחירות האזרחים עושים לקחת מידיו את הכוח.

כדי שבחירות דמוקרטיות יתקיימו חייבים להתקיים 5 תנאים:

כלליות – כלל אזרחי המדינה זכאים להשתתף בבחירות.

חשאיות – להבטיח חופש בחירה, חופש מלחצים חיצוניים ובחירה על פי צו המצפון.

מחזוריות (תקופתיות) – בפרקי זמן קבועים וידועים מראש.

שוות – כל קול שווה. משקל שווה לכל קול.

התמודדות חופשית – אפשרות לתחרות חופשית בין מעומדים.

שיטות בחירה דמוקרטיות:

השיטה היחסית

השיטה הרובית

מנגנוני פיקוח וביקורת (עמ' 198 – 200)

ביקורת פורלמית (מוסדית) – ביקורת שעל פי חוק נדרשת לבצע את הביקורת ובמסגרת החוק קיבלה כלים לבצע זאת.

ביקורת בלתי-פורמלית (לא ממסדית) – ביקורת שלא נדרשת לבצע על פי חוק ולא בהכרח קיבלה בחוק כלים לביצוע.

אמצעי ביקורת פורמלית:

פרלמנט – באמצעות חקיקה, הצבעת אי אמון, הצעות לסדר היום, שאילתא מבקר ומגבילת את הרשות המבצעת.
מוסד לביקורת המדינה – על פי חוק רשאי לבקר כל גוף הממומן על ידי המדינה, כל מוסד מבוקר מחויב להעביר לידי המבקר מסמכים שידרוש. המבקר מעביר פעם/פעמים בשנה דוח על ממצאיו לנשיא המדינה ולועדה לביקורת המדינה של הכנסת. יוזם הביקורת הוא שיקול דעת המבקר ו/או דרישה של ועדת הכנסת לביקורת המדינה.

נציב תלונות הציבור/אומבודסמן – טיפול בפניות של אזרחים בנוגע לפגיעה או עוול שנעשה להם על ידי נושאי תפקיד במערכת השלטונית. (לא מדובר בהכרח בעבירה פלילית, אלא ביחס לא תקין, חריגה מסכמו או, נוהל לא תקין). גם נציב תלונות הציבור מגיש פעם בשנה דוח על ממצאיו.

מערכת בתי המשפט – בתי המשפט בוחנים את פעולות השלטון בהתאם לחוק; מגינים על זכויות האדם והאזרח מפני פגיעה שרירותית של השלטון בהם; מעבירים ביקורת על הרשות המחוקקת בנוגע לחוקים המעוברים בה. יוזם הביקורת הינו האדם או הגוף הפונה לבית המשפט, ניגוד למבקר המדינה בתי המשפט לא ידונו בענין כלשהו מיזמתם.

אמצעי ביקורת בלתי-פורמלית:

תקשורת – התקשורת מעבירה לנו מידע על מוסדות השלטון, מפרסמת עמדות שונות בנוגע לפעילות השלטון ונבחרי הציבור, מפרסמת כתבות תחקיר בנוגע לנושאים שונים. אומנם במסגרת החוק מוסדרת פעולת התקשורת, אך סמכויותיה מוגבלות לעומת מבקר המדינה למשל בקבלת מסמכים וראיות לבדיקה. כמו כן התקשורת לא מחויבת לבצע את הביקורת.

דעת קהל – גורמים שונים מנסים להשפיע על דעת הקהל, לנבחרי הציבור חשוב לדעת "מה הציבור חושב", מכיוון שאחרת הם עשויים לשלם על כך בבחירות.

אומנות – האומנות הינה דרך ביטוי המאפשרת לבקר ולעורר דעת קהל בנוגע לעבודת השלטון.

במציאות שני סוגי האמצעים פועלים במשותף: לדוגמא: דוח מבקר המדינה למשל מפורסם בתקשורת ונושאים שונים בו זוכים ליתר תשומת לב על ידי התקשורת, לעומת זאת דוגמא הפוכה, לעיתים המבקר מחליט לבקר גוף מסוים בעקבות כתבת תחקיר בעיתון על מחדלים באותו גוף.

חוקה (עמ' 201 – 208)

הגדרה: החוקה מגדירה את מבנה השלטון ומוסדותיו, מסדירה את היחסים בין מוסדות השלטון לבין עצמם ובין מוסדות השלטון לבין האזרחים.

סוגי חוקה:

חוקה פורמלית – מסמך סדור שבו מוגדרים מוסדות השלטון, ומוסדרים היחסים בין מוסדות השלטון לבין עצמם ובין מוסדות השלטון לבין האזרחים.

בחוקה פורמלית נקבעת דרך לשינוי המסמך.

לחוקה פורמלית יש מעמד על (אסור לחקיקה רגילה לסתור את הכתוב בחוקה).

לא לכל מדינה יש חוקה פורמלית.

חוקה מטריאלית – אוסף של מסמכים, חוקים, פסיקות ועוד העוסקים בנושאים שבהם עוסקת חוקה: הגדרת מוסדות השלטון, והסדרת היחסים בין מוסדות השלטון לבין עצמם ובין מוסדות השלטון לבין האזרחים.

בחוקה מטריאלית בדרך כלל לא נקבעת דרך לשינוי, לעיתים בדובר במסמכים שאין דרך לשנות אותם כמו מסמכים היסטוריים. ולעיתים דרך השינוי היא לא אחידה בין המרכיבים שממנה מורכבת המחוקה המטריאלית.

לחוקה מטריאלית אין בהכרח מעמד על.

לכל מדינה יש חוקה מטריאלית.

כיצד חוקה מגבילה את השלטון? מדוע יש צורך בחוקה פורמלית? מה תפקידה של החוקה במשטר דמוקרטי?

החוקה מגדירה את מוסדות השלטון ואת פיזור הכוח ביניהם (מסדירה את היחסים בין מוסדות השלטון לבין עצמם). כמו כן מגדירה את מחויבות השלטון כלפי האזרחים והמגבלות הכוח שיש לשלטון בנוגע לאזרחים (מסדירה את היחסים בין מוסדות השלטון לבין האזרחים).

החוקה לא יכולה למנוע מגורם מסוים לפגוע במשטר הדמוקרטי ולנצל את כוחו לרעה, היא יכולה רק לאותת כאשר מישהו מנסה לעשות זאת. החוקה היא כלי בידיה מי שמעונין לשמור על המשטר הדמוקרטי. בדיוק כמו שאזעקה של בית לא מונעת מפורץ להיכנס, אך מסייעת בידי הדירים להגן על רכושם מפני אותו פורץ.

12. פרק ה': עקרון שלטון החוק עמ' 209 – 228

שלטון החוק במובן המפורמלי – מתעסק בדרך אכיפת החוק, תהליך חקיקת החוק, צורת החוק.

שלטון החוק במובן המהותי – מתעסק בדרך ענישה – האם העונש צודק, מי העברייני, ותוכן החוק.

סוגי עבריינות:

עבריינות פלילית רגילה – העברה נעשת למען טובה הנאה אישית.

עבריינות אידאולוגית פוליטית – העברה נעשת על סמך תפיסת עולם מסוימת לשם שינוי מדיניות.

עבריינות אידאולוגית מטעי מצפון – העברה נעשת על סמך תפיסת עולם מסוימת ללא כוונה לשנות מדיניות.

עבריינות שילטונית – העברה נעשת למען תפיסת עולם מסוימת תוך כדי ניצול העמדה/כוח שלטוני.

13. פרק ו': גבולות הדמוקרטיה עמ' 229 – 235

15. פרק א': היסודות החוקתיים של מדינת ישראל עמ' 244 – 275

סוגיית החוקה בישראל (עמ' 248 – 249)

חוקה – מגדירה את מוסדות השלטון, מסדירה את היחסים שבין מוסדות השלטון לבין עצמם ובין מוסדות השלטון לבין האזרחים.

חוקה פורמלית – מסמך מסודר, שחוקק על ידי רשות מכוננת, בעל דרך ברורה לשינוי והינו בעל מעמד על. שעוסקת בתוכן של חוקה.

חוקה מטריאלית – אוסף של מסמכים, תעודות, חוזים, פסקי דין וכו'; לא בהכרח בעל דרך ברורה לשינוי ולא בהכרח בעל מעמד על. מסמכים אלה עוסקים בתוכן שעוסקת בהם חוקה.

שאלת החוקה בישראל – האם יש לחוקק חוקה פורמלית לישראל.

נימוקים בעד:

- החלטת האו"ם קבעה שיקמו שתי מדינות בא"י ושתהיה להן חוקה דמוקרטית.
- במגילת העצמאות נקבע שתכונס מועצה מכוננת לחוקק חוקה.
- לחוקה ערך חינוכי לביסוס המשטר הדמוקרטי.
- החוקה תבלום את רשויות השלטון ותמנע מהם לנצל את המצב הקיים בארץ בצורה שרירותית.
- החוקה תביא ליציבות במדינה.

נימוקים נגד:

- מדינת ישראל לא יצא לפועל בעקבות החוקה, אלא בעקבות נצחון במלחמת העצמאות.
- מגילת העצמאות אינו מסמך מחייב.
- התורה היא חוקת ישראל, לתורה יש ערך חינוכי חשוב יותר.
- החוקה תבלום את רשויות השלטון בשעת חירום שאנו נמצאים כרגע ותקשה על הממשלה לתפקד, או שתנסח בצורה שלא מתאימה למדינה דמוקרטית בעקבות מצב החירום.
- המצב בארץ כל-כך לא יציב שלא ניתן עדין לחוקק חוקה – עליה גדולה, מצב בטחוני קשה, רוב יהודי העולם עדין לא כאן.

האזרחות (עמ' 269 – 275)

מדוע יש צורך בקביעת אזרחות: האזרחות מגדירה את מי אזרחי המדינה, בין מי למי ישנה זיקה במדינה. האזרחים זכאים לזכויות ונדרשים לחובות כלפי המדינה. למדינה יש מחויבות כלפי אזרחיה. אזרחיה המדינה מהווים את העם על פי עקרון שלטון העם.

עקרונות למתן אזרחות:

עקרון הדם: על פי ההורים. למי נודלת?

עקרון הקרקע: על פי מקום הלידה. איפה נולדת?

האזרחות בישראל – קריטריונים לקבלת אזרחות בישראל:

1. מכוח שבות.
2. מכוח ישיבה בארץ.
3. מכוח לידה.
4. מכוח לידה וישיבה בארץ.
5. מכוח התאזרחות
6. מכוח הענקה.

מיהו יהודי על פי חוק השבות: מי שנולד לאם יהודיה, או שנתייגר ושאינו בן דת אחרת.

זכויות של יהודי בחוק השבות ניתנות לבן שלי יהודי ולנכד שלי יהודי, לבן זוג של יהודי.

16. פרק ב': החברה הישראלית – חברה רבת שסעים עמ' 276 – 278

השסע הלאומי עמ' 279 – 297 (רק עמ' 289 – 291 + עמ' 276 – 277)

מהו שסע: קרע/שבר/תהום שמחלק את החברה לשתי קבוצות מובחנות. הקרע בין השתי הקבוצות אם לא יתוקן ילך ויתרחב. **שסעים חופפים:** שסעים שמחלקים את החברה לשתי קבוצות מובחנות, כאשר אותם אנשים נמצאים באותו צד לאורך מספר שסעים. לדוגמא: יהודי/חילוני/עשיר לעומת ערבי/דתי/חילוני.

שסעים צולבים: שסעים שלפרטים בקבוצות השונות, יש קשר לפרטים בקבוצה השניה בנוגע לשסע אחר.

השסעים בחברה הישראלית:

- שסע לאומי: יהודי / ערבי
- שסע דתי: חילוני / דתי
- שסע עדתי: אשכנזי / מזרחי
- שסע פוליטי: יוני / ניצי
- שסע חברתי (מעמדי): עשיר / עני

השסע הלאומי: גורמים ומורכבות

שני גורמים למורכבות:

1. הסכסוך הישראלי-ערבי / הסכסוך הישראלי-פלסטיני: "המדינה שלי במלחמה עם העם שלי"
2. היות מדינת ישראל מדינת לאום יהודית: ביטוי בסמלים, חקיקה, מוסדות.

השבע הדתי עמ' 299 – 316

17. פרק ה': המשטר ורשויות השלטון בישראל עמ' 384 – 441

המשטר בישראל משטר פרלמנטרי (עמ' 384 – 385)

מבנה המפרדת הרשויות בישראל:

הכנסת – רשות מחוקקת; הממשלה (ראש ממשלה ושרים) – רשות מבצעת; מערכת בתי המשפט – רשות שופטת. המשטר בישראל הינו משטר פרלמנטרי, העם בוחר את נציגיו לכנסת והממשלה מכהנת מכוח אמון הכנסת.

מעמד חברי הכנסת: עקרון החסינות (עמ' 392 – 393)

חסינות חברי הכנסת:

החסינות בא להגן על חבר הכנסת מפני פגיעה בו על – ידי השלטון או גורמים אחרים, כדי לאפשר לו למלא את תפקידו כראוי. יש טענה שהחסינות מהווה פגיעה בעקרון שלטון החוק – מכיוון שהיא פוגעת העקרון השיוון שכולם שווים בפני החוק.

סוגי חסינות:

חסינות מקצועית / עניינית – הגנה על חברי הכנסת בעת מילוי תפקידו ולמען מילוי תפקידו; מתייחסת למעשים שנעשים בעת הכהונה; ניתנת לכל החיים ולא ניתן להסירה; כוללת חסינות מפני: כל פעולה משפטית, תביעה, חקירה או מעצר בנוגע לדברים שעשה או דברים שאמר הח"כ בזמן מילוי תפקידו ולמען מילוי תפקידו.

חסינות דיונית / אישית / פרוצדורלית – אינה קשורה לתפקידו המקצועי של חבר הכנסת; מתייחסת למעשים שנעשו לפני כהונת חבר הכנסת ובזמן הכהונה; ניתנת באמצעות הליך המוגדר בחור להסרה; כוללת חסינות מפני: מעצר והליכים משפטיים, מפני חיפוש גופני והחרמת מסמכים בנוגע למעשים שעשה ח"כ שלא בעת מילוי תפקידו ולא למען מילוי תפקידו.

תהליך הסרת חסינות דיונית:

היועץ המשפטי לממשלה צריך להמליץ להסיר את החסינות.

ועדת הכנסת דנה בבקשת היועץ המשפטי לממשלה.

אם הועדה החליטה שיש להסיר את החסינות, החלטה עוברת למליאת הכנסת.

מליאת הכנסת בהצבעה חשאית מצביעה האם להסיר את החסינות.

חברי הכנסת: זכויות והגבלות (עמ' 393 – 394)

זכויות חברי הכנסת:

- חסינות.

- קבלת פירסומי הממשלה בחינם.

- קבלת שירותי דואר וטלפון בחינם.

הגבלות על חברי הכנסת:

- איסור על שימוש בתואר חבר כנסת בנוגע לפעולה שלא קשורה לעבודתו הפרלמנטרית.

- איסור לעבוד בשכר.

תרגול (עמ' 394 – 396)

הרשות המבצעת: הממשלה (397)

כינון ממשלה והרכבתה (עמ' 397)

מכיוון שהמשטר בישראל הוא משטר פרלמנטרי - רה"מ לאחר הרכבתה חייב לקבל את אמון הכנסת לממשלתו. רה"מ, לפחות חצי מהמשרים וסגני השרים חייבים להיות חברי-כנסת.

תהליך כינון הממשלה: הנשיא לאחר התייעצות עם סיעות הכנסת מטיל את הרכבת הממשלה על חברי הכנסת בעל הסיכוי הרב ביותר להרכיב ממשלה. לאותו ח"כ יש ארכת זמן להרכיב ממשלה. במידה ועמד המשימה יש להציגה בפני הכנסת ולזכות באמונה.

ממשלה קואליציונית (עמ' 397 – 398)

ממשלה קואליציונית - בגלל שיטת הבחירות בישראל וריבוי המפלגות שום מפלגה אין לה רוב מוחלט בכנסת - יש צורך לכונן

ממשלה קואליציונית: ממשלה המורכבת מצירוף מספר מפלגות, כדי להשיג רוב בכנסת.

הסכם קואליציוני - הסכם פוליטי, שנחתם בין הסיעות החברות בממשלה ומפרט את הזכויות והחובות של כל אחת מהשותפות בקואליציה, את איוש התפקידים וקווי היסוד של הממשלה.

- ההסכם חייב להיות גלוי.

- במקרה של הפרת ההסכם ע"י אחד מהצדדים, הצד הנפגע יכול לאיים בפרישה.

קואליציה צרה / קואליציה רחבה – מספר חברי הכנסת המרכיבים את הקואליציה.

למרות שמספיק 61 ח"כים לכינון ממשלה, השאיפה בישראל להגדיל את גודל הממשלה והסיבות הבאות:

- חיזוק הלגיטימציה הציבורית של הממשלה (ביטוי רחב להסכמיות).

- חיזוק תחושת ההשתתפות הלאומית (ביטוי לשלטון העם).

- ביטוי למפלגות רבות – ביטוי לשסעים השונים בחברה הישראלית (פלורליזם).

- יכולת סחיטה קטנה יותר (כוח מיקוח חלש) לכל חברה בקואליציה.

ממכויות הממשלה (עמ' 399 – 402)

סמכויות ראש הממשלה:

בממשלה:

- לפטר שרים ללא אישור הממשלה.
- ראש הממשלה מנהל את ישיבות הממשלה וקובע את סדר יומה.
- בהצבעת קולות שקולים (תיקו) יש לראש הממשלה קול נוסף.
- ראש הממשלה רשאי לקבוע את תפקידי השרים, לשנות חלוקת התפקידים, לקבוע את משרדי הממשלה.
- שירותי הבטחון בישראל, המוסד והשב"כ כפופים ישירות לראש הממשלה.

בכנסת:

- בסמכות ראש הממשלה לפזר את הכנסת בהסכמת הנשיא.

סמכויות הממשלה:

הממשלה מוסמכת לעשות בשם המדינה, בכפוף לכל דין, כל פעולה שעשייתה אינה מוטלת בדין על רשות אחרת – לממשלה סמכות שירות (כל מה שלא הוגדר לרשות אחרת הוא בסמכות הממשלה).

- קביעת מדיניות וביצועה.

- קביעת תקנות: חקיקה משנה.

- תקנות לשעת חירום – במצב חירום מסמכת הממשלה להתקין תקנות ללא אישור הרשות המחוקקת לשם הגנת המדינה, בטיחון הציבור וקיום האספקה והשירותים החיוניים. תוקפם של התקנות 3 חודשים; לא ניתן להפסיק באמצעותם את עבודת הכנסת ועבודת בתי המשפט (למנוע עתירה לבית משפט); מצב החירום פג לאחר שנה;

- תקנות ההגנה לשעת חירום 1945 – צו מינהלי, סגירת אזורים, הכרזה על התאגדות של קבוצה כבלתי חוקית, הטלת צנזורה ביטחונית על מכתבים ועיתונים.

- יוזמת חקיקה ראשית.

- מינוי ועדת חקירה ממלכתית / ועדת ברור.

אחריות ממשלתית (עמ' 402)

אחריות משותפת - המשלה כולה נושאת באחריות לכל החלטות והפעולות שקיבלה וביצעה כגוף אחד, וכן לכל מעשה של כל אחד מהשרים.

אחריות מניסטריאלית (עמ' 402 – 403)

אחריות מניסטריאלית - אחריות המוטלת על כל שר בנוגע לנעשה במשרדו. שר חייב במתן דין וחשבון לכנסת במילוי תפקידו על דברים שנעשו בתחום משרדו אשר ידע עליהם ואשר לא ידע עליהם.

הפרדת רשויות בישראל: פיזור העוצמה, איזונים ובלמים (עמ' 439 – 441)

חקיקה:

- הכנסת היא הרשות המחוקקת.

- הממשלה: 1. יוזמת הרבה הצעות חוק בכנסת; 2. משתתפת בהליך החקיקה (משטר פרלמנטרי); סמכות לבצע חקיקת משנה (תקנות, חוקי עזר, צווים וחקיקת חירום).

- הרשות השופטת: חקיקה שיפוטית (פסקי דין עקרוניים [תקדים] המחייבים את אותה דרגה שיפוטית ומטה).

ביצוע:

- הממשלה היא הרשות המבצעת.

- הרשות השופטת: סמכות בענייני הוצאה לפעול.

- הרשות המחוקקת: סמכות לחוקק חוקים שהם בבחינת החלטה ביצועית, ולא הנחיות כלליות.

שפיטה:

- מערכת בתי המשפט היא הרשות השופטת.

- הכנסת: מוסמכת לשפוט את הנשיא המדינה ומבקר המדינה ולהעביר אותם מכהונתם; החלטה בנוגע להסרת חסינות חבר כנסת, או השעייתו מעבודה.

- הרשות המבצעת: מוסדות שיפוטיים שמסגרת הרשות המבצעת כמו – בתי דין מיוחדים בתחום המיסים, זכויות סוציאליות, בתי דין צבאיים, בתי דין למשמעת של עובדי מדינה.